

Criminal and Civil Protection for Violation of Trade Secrets in Iranian Criminal Law

Sara Kaabirad^{1*}, Abolghasem Rezaei², Fatemeh Twty³, Faezeh Karimi⁴

1. Master's student in Criminology and Criminology, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.
2. master student of private law, Gorgan branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran.
3. Master's student in private law, Gorgan branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran.
4. Master of Private Law, Gorgan Branch, Islamic Azad University, Gorgan, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 193-208

Article history:

Received: 16 Mar 2024

Edition: 12 Apr 2024

Accepted: 28 May 2024

Published online: 22 Jun 2024

Keywords:

Trade Secrets, Startups, Intellectual Property, Performance Guarantee

Corresponding Author:

Sara Kaabirad

Address:

Iran, Tehran, Tarbiat Modares University, Master's student in Criminology and Criminology .

Orchid Code:

0009-0009-1154-3661

Tel:

0916 516 7005

Email:

Kaabirad.sara@gmail.com

ABSTRACT

Background and purpose: Trade secrets are one of the important issues of industrial and commercial property that play an important role in the industrial development of societies. For this reason, it needs the support of the legislator. Based on this, the purpose of this article is to examine the criminal and civil protection of trade secrets violations in Iranian criminal law.

Materials and Methods: This article is descriptive and analytical. The materials and data are also qualitative and data collection has been used.

Ethical Considerations: In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are observed.

Findings: The findings imply that the civil guarantee includes compensation for damages and the criminal guarantee for the violation of trade secrets includes a monetary penalty, and in cases such as forgery, it includes imprisonment. In fact, despite the fact that trade secrets are one of the most important branches of industrial property and its support is necessary in order to create a healthy competitive environment that leads to commercial development, However, the laws related to industrial property do not guarantee criminality or trade secrets, and therefore, based on other general laws in the field of intellectual property or criminal laws, such as the Islamic Penal Code or civil liability laws, the protection of trade secrets can be reviewed.

Conclusion: It is necessary to establish more efficient and precise laws that are not ambiguous in order to protect trademarks and trade secrets as important aspects of industrial property rights.

Cite this article as:

Kaabirad S, Rezaei A, Karimi F, Twty F, *Criminal and Civil Protection for Violation of Trade Secrets in Iranian Criminal Law*. Economic Jurisprudence Studies. 2024.

حمایت کیفری و مدنی نقض اسرار تجاری در حقوق کیفری ایران

سارا کعبی راد^{۱*}، ابوالقاسم رضائی^۲، فاطمه طوطی^۳، فائزه کریمی^۴

۱. دانش آموخته کارشناسی ارشد جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.
۲. دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران.
۳. دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران.
۴. دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، واحد گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی، گرگان، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: اسرار تجاری یکی از موضوعات مهم مالکیت صنعتی و تجاری است که نقش مهمی در توسعه صنعتی جوامع ایفا می‌کند. به همین دلیل نیازمند حمایت قانون‌گذار است. بر همین اساس هدف مقاله حاضر بررسی حمایت کیفری و مدنی نقض اسرار تجاری در حقوق کیفری ایران است.

مواد و روش‌ها: مقاله حاضر توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: یافته‌ها براین امر دلالت دارد ضمانت مدنی شامل جبران خسارت و ضمانت کیفری نقض اسرار تجاری شامل جزای نقدی و در مواردی چون جعل، شامل حبس می‌شود. نکته مهم این است که حمایت صریحی از اسرار تجاری در حقوق ایران صورت نگرفته است. در واقع، علیرغم اینکه اسرار تجاری جزء مهم‌ترین زیر شاخه‌های مالکیت صنعتی می‌باشد و حمایت از آن در جهت ایجاد فضای رقابتی سالم که منجر به توسعه تجاری گردد ضروری است، اما قوانین مربوط به مالکیت صنعتی به ضمانت کیفری یا اسرار تجاری نپرداخته و لذا براساس سایر قوانین کلی در زمینه مالکیت معنوی و یا قوانین کیفری چون قانون مجازات اسلامی یا قوانین مسئولیت مدنی حمایت از اسرار تجاری قابل بررسی است.

نتیجه‌گیری: ضروری است در راستای حمایت از علائم و اسرار تجاری به عنوان ابعاد مهم حقوق مالکیت صنعتی قوانین کارآمد و دقیق‌تری که فاقد ابهام باشد، وضع گردد

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۲۰۸-۱۹۳

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۶

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۰۱/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۴/۰۲

واژگان کلیدی:

اسرار تجاری، استارت‌آپ‌ها، مالکیت فکری، ضمانت اجرا.

نویسنده مسئول:

سارا کعبی راد

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، کارشناسی ارشد جزا و جرم‌شناسی
تلفن:

0916 516 7005

کد ارکید:

0009-0009-1154-3661

پست الکترونیک:

Kaabirad.sara@gmail.com

۱. مقدمه

امروزه فضای رقابتی، سازمان‌ها را ملزم به تغییر شیوه‌ی مدیریت نموده است. سازمان‌ها برای بقا در محیط رقابتی ترغیب می‌شوند تا ضمن توجه به نوآوری جهت کسب مزیت رقابتی از منابع سازمانی به صورت کارآتری استفاده نمایند. از سویی سازمان‌ها و شرکت‌های دارای مزیت رقابتی به مدیریت مالکیت صنعتی برای حفظ و صیانت از دستاوردهای نوآورانه خود نیاز دارند. مالکیت صنعتی از جمله حقوقی است که در تمامی دنیا از سوی قانون‌گذار و عرف دارای اهمیت شناخته شده است. به لحاظ نقش بنیادین حمایت از حقوق مالکیت صنعتی در بالا بردن شاخص توسعه و پیشرفت علمی، اجتماعی، اقتصادی و صنعتی جوامع، بی‌تردید حمایت از این نوع مالکیت‌ها، به ویژه تضمین اجرای مؤثر حقوق برای دارنده حق از اهمیت بالایی برخوردار است. اسرار تجاری شکل ارزشمندی از مالکیت صنعتی و تجاری است که نیازمند محافظت در برابر نقض حقوق بشر و افشای ناعادلانه است. پیچیدگی حفاظت از اسرار تجاری در رازداری ویژه آن‌ها نهفته است و پشتیبانی و تعیین مسئولیت متخلفان را دشوار می‌کند. اسرار تجاری را می‌توان از طریق ابزارهای قراردادی، مانند قراردادهای کاری، قراردادهای محرمانه و قراردادهای غیررقابتی محافظت کرد. این قراردادها روش‌های حفظ محرمانه بودن را مشخص می‌کنند و در صورت تخلف، ضمانت‌های عملکرد را ارائه می‌دهند صاحب اسرار تجاری و طرف قرارداد اقدامات خاصی را که باید برای حفظ اطلاعات انجام شود تعیین می‌کنند. این قراردادها به عنوان سازوکارهای قانونی برای محافظت از اسرار تجاری و ارائه راه‌حل در صورت نقض عمل می‌کنند. صیانت از اسرار تجاری در موارد غیرقراردادی زمانی

صورت می‌گیرد که صاحب اسرار تجاری با طرف دیگری رابطه قراردادی نداشته باشد یا مدت‌زمان رابطه قراردادی منقضی شده باشد. در این گونه موارد، موضوع مسئولیت مدنی ناقص مطرح می‌شود که منجر به ضرر و زیان قابل توجهی برای مالک می‌شود. با توجه اهمیت بالای اسرار تجاری در توسعه صنعتی و در عین حال ضرورت حمایت از آن، هدف مقاله حاضر بررسی این سوال است که سازوکارهای حمایت کیفری و مدنی نقض اسرار تجاری در حقوق کیفری ایران چیست؟ به عبارتی قانونگذار برای حمایت از اسرار تجاری چه تدابیر حقوقی و ضمانت اجرای مدنی و کیفری اندیشیده است؟ تمایز و نوآوری مقاله بررسی سوال مورد اشاره است. فرضیه مقاله نیز عبارت است از: « حمایت صریحی از اسرار تجاری در حقوق ایران صورت نگرفته است. با این حال می‌توان بر اساس قوانین حمایت از مالکیت صنعتی قائل به ضمانت اجرای مدنی و کیفری از اسرار تجاری شد».

به منظور بررسی سوال مورد اشاره ابتدا حمایت کیفری از اسرار تجاری و در ادامه حمایت مدنی از این حق مورد بررسی قرار گرفته است.

۲. مواد و روش‌ها

مقاله حاضر توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

یافته‌ها براین امر دلالت دارد ضمانت مدنی شامل جبران خسارت و ضمانت کیفری نقض اسرار تجاری شامل جزای نقدی و در مواردی چون جعل، شامل حبس می‌شود. نکته مهم این است که حمایت

صریحی از اسرار تجاری در حقوق ایران صورت نگرفته است. در واقع، علیرغم اینکه اسرار تجاری جزء مهم‌ترین زیر شاخه‌های مالکیت صنعتی می‌باشد و حمایت از آن در جهت ایجاد فضای رقابتی سالم که منجر به توسعه تجاری گردد ضروری است، اما قوانین مربوط به مالکیت صنعتی به ضمانت کیفری اسرار تجاری نپرداخته و لذا براساس سایر قوانین کلی در زمینه مالکیت معنوی و یا قوانین کیفری چون قانون مجازات اسلامی یا قوانین مسئولیت مدنی حمایت از اسرار تجاری قابل بررسی است.

۵. بحث

«اسرار تجاری که عده‌ای آن را به‌رازی که باعث امتیازی بالقوه یا بالفعل برای دارنده آن در امر تجارت محسوب می‌شود یا هرچیزی که دارنده و مالک آن را با اقدام متعارف به‌عنوان یک راز حفظ می‌کند تعریف کرده‌اند (گسمر، ۲۰۰۹: ۸۹). دارای ارزش اقتصادی فراوانی می‌باشد؛ از این‌رو، همواره ممکن است مورد تجاوز و دستبرد از سوی افرادی قرار گیرد که منافع خود را در استفاده آسان از نتایج تلاش‌های فکری دیگران می‌بینند. اگرچه صاحبان اسرار تجاری می‌توانند با پیشگیری و اعمال ضمانت اجراهای مدنی از حقوق خود دفاع کنند؛ ولی تهدید به ضمانت اجراهای مدنی برای جلوگیری از نقض محرمانگی اسرار تجاری کافی نبوده و بازدارندگی مناسب را نخواهد داشت. مطابق ماده ۶۵ قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲: «اسرار تجاری الکترونیکی داده پیامی است که شامل اطلاعات، فرمول‌ها، الگوها، نرم افزارها و برنامه‌ها، ابزار و روشها، تکنیک‌ها، فرایندها، تالیفات منتشر نشده، روش‌های انجام تجارت و دادوستد، فنون، نقشه‌ها و فراگردها، اطلاعات مالی، فهرست مشتریان، طرح‌های تجاری و امثال اینها است، که

به طور مستقل دارای ارزش اقتصادی بوده و در دسترس عموم قرار ندارد و تلاش‌های معقولانه‌ای برای حفظ و حراست از آنها انجام شده است». باید توجه داشت همان‌طور که در تعریف اسرار تجاری الکترونیکی نیز آشکار است، این اسرار هم به مانند اسرار تجاری غیرالکترونیکی باید دارای اطلاعات ارزشمند و محرمانه باشد و صاحبان آن اسرار، سعی خود بر مخفی و محرمانه نگه داشتن سر را انجام داده باشند. در این حالت اگر مستخدمین یا ثالث به طرق غیرقانونی یا سوء استفاده از طرق قانونی، مثل هک کردن اطلاعات، به اسرار تجاری الکترونیکی دست یابند علاوه بر آن که می‌توان با ضمانت اجراهای حقوقی یا قراردادی، زیان رسان را ملزم به جبران خسارت کرد، با استفاده از مواد ۶۴، ۶۵ و ۷۵ قانون تجارت الکترونیکی یا ماده ۱۷ قانون جرائم رایانه‌ای نیز از ضمانت اجرای کیفری افشای اسرار تجاری الکترونیکی استفاده نمود و زیان رسان را به عقوبت عمل مجرمانه خویش رساند.

«هدف حقوق اسرار تجاری، حمایت از مالک اسرار در مقابل دارا شدن یا به کارگیری نامشروع است و جایی که قید «نامشروع» قابل انتساب به فعل مرتکب نباشد، جرم یا شبه جرمی نیز در میان نخواهد بود. از مصادیق این مورد می‌توان به «مهندسی معکوس» اشاره نمود. اصطلاح مهندسی معکوس به معنی تجزیه و تفکیک فرایند یا کالا به اجزای سازنده آن برای تشخیص نوع و اندازه ترکیبات آن می‌باشد» (السان، ۱۳۸۷، ۸۷). ممکن است اسرار تجاری از طریق خرید محصول و بررسی اجزاء ترکیبی آن، صاحبان حرفه‌ها و فنون به اسرار ساخت پی ببرند و یا از طریق حرکات و رفتار تاجر، به رمز کار تجارت واقف گردند، در این صورت نه جرمی به وقوع می‌پیوندد و نه خسارتی قابل مطالبه است زیرا در این گونه موارد، آنچه به عنوان

فرمول در ساخت و تولید کالا استفاده شده، آن چنان آشکار بوده که متخصصان توانسته‌اند به ماهیت و رمز ساخت پی ببرند و در واقع این امور جزء اسرار محسوب نخواهد شد (امامی، ۱۳۹۶، ۷۱). «چنین دفاعی از آن جهت پذیرفته می‌شود که رد آن، مفهومی جز انسداد باب علم ندارد، به عبارتی دانش، دانش می‌آورد. و تمام علوم، نتیجه افزوده شدن تدریجی بر تجارب پیشین از سوی اندیشمندی است که دستاورد دیگران را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند و بر همین اساس اگر شرکت یا موسسه‌ای به هر نحو اطلاعاتی را به شرکت یا موسسه دیگر ارائه نماید که تجزیه محصول شرکت نخستین را تسهیل نماید، ادعای راز بودن آن اطلاعات، علی‌الاصول مقبول نخواهد بود، بهترین استدلال برای رد چنین ادعایی، قاعده اقدام است» (السان، ۱۳۸۷، ۹۱). به نظر می‌رسد در این حالت بهترین و مؤثرین اقدام شرکت‌های تجاری و صنعتی می‌تواند آن باشد که سر تجاری خویش را در صورتی که ممکن است در قالب طرح صنعتی یا اختراع یا علامت تجاری به ثبت برسانند زیرا به کار بردن مصادیق مشابه در آنها موجب مسئولیت مدنی می‌گردد و عملاً در این حالت مهندسی معکوس یا دستیابی به طرح صنعتی یا اختراع از طریق علم و دانش بدون مزیت اقتصادی و عملی می‌گردد یا با استفاده از دانش متخصصان خویش اقدام به اعمال خلاقانه و نوآورانه‌ای نماید که حتی با استفاده از علم سایر متخصصان یا مهندسی معکوس نیز نتوان به راز تجاری پی برد و بدین طریق تمام و کمال اقدامات لازم برای حفظ محرمانگی سر تجاری را به عمل آورد. البته باید توجه داشت که قرارداد خصوصی یا قانون خاص (مانند قانون حمایت از حقوق پدید آورندگان نرم افزارهای رایانه‌ای مصوب ۱۳۷۹)، ممکن است

مهندسی معکوس را در موارد خاص، منع نماید که در این صورت تخلف از ممنوعیت و اقدام به تجزیه کالا برای پی بردن به راز ساخت آن، حسب مورد مشمول مسئولیت قراردادی یا ضمانت اجرای قانونی خواهد بود. در نهایت باید متذکر شد؛ مهندسی معکوس هیچ‌گاه برای شخصی که از این طریق به محتوای اسرار تجاری دیگران دست می‌یابد؛ مجوز افشای آن اسرار را اعطا نمی‌کند زیرا خارج شدن اطلاعات مذکور از عنوان راز در مقابل وی، منجر به عیان بودن چنان اطلاعاتی برای هنگان نمی‌شود بنابراین نسبی بودن راز در چنین مواردی اقتضای آن دارد که شخص دستیاب از افشای اسرار تجاری دیگران امتناع نماید و هرگونه تخلفی از این مبنا حسب مورد مشمول عنوان کیفری یا مدنی خواهد بود.

۵-۱. حمایت کیفری از اسرار تجاری

در این قسمت به بررسی حمایت کیفری از اسرار تجاری پرداخته می‌شود.

۵-۱-۱. حمایت کیفری از اسرار تجاری در

ماده ۴۵ قانون اجرای سیاست های کلی اصل

۴۴ قانون اساسی کشور

قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی کشور که در سال ۱۳۸۶ مورد تصویب مجلس شورای اسلامی قرار گرفت، در بند «ح» ماده ۴۵ خود مداخله در امور داخلی و یا معاملات بنگاه یا شرکت رقیب را بوسیله ترغیب، تحریک یا وادار ساختن یک یا چند سهامدار، صاحب سرمایه، مدیر یا کارکنان یک بنگاه و یا شرکت رقیب از طریق اعمال حق رأی، انتقال سهام، افشاء اسرار، مداخله در معاملات بنگاهها و یا شرکتها یا روش‌های مشابه دیگر را ممنوع اعلام کرده است. همچنین در بند «ک» همین ماده «کسب و بهره برداری غیر مجاز از هرگونه اطلاعات داخلی رقبا

ساکت مانده که این امر نمی‌تواند معقول باشد و بهتر است هرچه زودتر اقدام به تعیین مجازاتهای مناسب در این زمینه نمود.

البته قانونگذار در ماده ۷۵ این قانون نیز «اقدام به تعیین مجازات برای کسانی که مکلف به حفظ اطلاعات داخلی بنگاه‌ها، شرکت‌ها و سایر اشخاص بوده، ولی آن‌ها را منتشر یا افشا می‌کنند یا از این اطلاعات به نفع خود یا ثالث بهره می‌جویند، نموده است و مجازات حبس تعزیری از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از چهل میلیون (۴۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا چهارصد میلیون (۴۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال یا هر دو مجازات و نیز جبران خسارات ناشی از افشاء و یا انتشار اطلاعات را برای مرتکب» در نظر گرفته است. اما از مفاد این ماده تنها می‌توان علیه کسانی که مکلف به حفظ اطلاعات داخلی شرکت و بنگاه بوده و آن‌ها را به طور غیرمجاز افشا کرده‌اند، استفاده کرد. همچنین در اینکه اسرار تجاری نیز جزء اطلاعات داخلی شرکت‌ها می‌باشد یا خیر، نمی‌توان با قطعیت نظر داد. بنابراین مشاهده می‌شود که علی‌رغم ممنوعیت اعمال مذکور در ماده ۴۵، راهکار کیفری مناسبی در جهت جلوگیری از این نقض حقوق‌ها پیش‌بینی نشده و قانونگذاری ایران در این مورد با نقص قابل توجهی مواجه هست که باید هرچه زودتر در جهت برطرف ساختن این نقیصه اقدام نمود.

۵-۱-۲. حمایت کیفری از اسرار تجاری در

قانون مجازات عمومی

مطابق ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی: «اطباء و جراحان و ماماها و دارو فروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند، هرگاه در غیراز موارد قانونی، اسرار مردم را افشا کنند به سه ماه و یک روز تا یک سال حبس

در زمینه تجاری، مالی و فنی و نظایر آن به نفع خود یا اشخاص ثالث «نیز ممنوع اعلام شده است» (عباسی، بیگی، ۱۳۹۵، ۷۸). بنابراین مطابق این قانون یکی از اعمالی که در رقابت تجاری ممنوع اعلام شده است، افشای اسرار تجاری و همچنین بهره برداری غیرمجاز از هرگونه اطلاعات داخلی رقبا در زمینه تجاری می‌باشد. اما بنا به نص ماده ۴۵ مفاد این قانون فقط در مورد اسرار تجاری متعلق به شرکت و بنگاه‌ها قابل اجراست، اما از آنجا که هر تاجر حقیقی نیز دست کم با دایر کردن یک بنگاه به فعالیت می‌پردازد، می‌توان وی را نیز مشمول این ماده دانست. اما نکته‌ای که در این قانون عجیب به نظر می‌رسد، عدم تعیین مجازات مناسب برای افشا کننده و همچنین فردی است که حقوق مذکور در ماده ۴۵ این قانون را نقض کرده است. متأسفانه علی‌رغم اینکه این قانون اقدام به ممنوع ساختن اعمال مذکور در بندهای «ح» و «ک» ماده ۴۵ نموده است، اما مجازات مناسبی برای مرتکبین این اعمال پیش‌بینی نکرده است که این هم از نقص‌های قانونگذاری ایران محسوب می‌شود. قانونگذار در بند های ۸ و ۱۲ ماده ۶۱ این قانون در مورد اعمال ممنوعه مذکور در ماده ۴۵، صدور دستور استرداد اضافه درآمد و یا توقیف اموالی که از طریق ارتکاب رویه‌های ضد رقابتی موضوع مواد (۴۴) تا (۴۸) این قانون تحصیل شده است از طریق مراجع ذیصلاح قضائی، تعیین جریمه نقدی از ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال تا یک میلیارد (۱.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال، در صورت نقض ممنوعیت‌های ماده (۴۵) این قانون را مورد پیش‌بینی قرار داده است. اما در مورد تعیین مجازات حبس برای مرتکبین اعمال ممنوعه فوق الذکر که جنبه بازدارندگی بیشتری داشته و سازگار با هدف ارعاب و بازدارندگی مجازات‌ها می‌باشد،

و یا به یک میلیون و پانصد هزار تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می شوند.»
 این ماده نیز همان طور که در متن آن اشاره شده است شامل کسانی می شود که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می شوند و همانند موردی است که در قانون اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی در مورد افرادی که مکلف به حفظ اطلاعات داخلی شرکت ها و بنگاه ها می باشند و این اطلاعات را افشا می کنند مورد اشاره قرار گرفته و برای آن مجازات مقرر شده است. بنابراین در صورتی که فاش کنندگان اسرار تجاری را نیز شامل ماده ۶۴۸ ق. م. ا. بدانیم، باز با ایراد عمده ای مواجه می شویم؛ بدین صورت که فقط با استناد این ماده می توان افرادی را مورد محاکمه قرار داد که به مناسبت شغل و حرفه خود محرم اسرار تجاری فرد واقع شده اند و آنها را به طور غیر مجاز افشا کرده اند (نجفی توانا؛ امینی، ۱۳۹۰، ۱۷۱)، اما در مورد افرادی که بدون مناسبت شغل و حرفه خود بر اسرار تجاری دیگری آگاهی می یابند و سپس مبادرت به افشای آنها می نمایند، این ماده نمی تواند مورد استناد قرار گیرد و بنابراین در این مورد نیز با نقص قابل توجهی مواجه هستیم که باید هر چه زودتر در جهت رفع این نقص اقدام شود. عدم تناسب میان ارزش اقتصادی راز تجاری فاش شده و مجازات مقرر در ماده ۶۴۸ ق. م. ا. نیز به وضوح قابل رؤیت است. همچنین چنانچه دریافت کننده اسرار، از افشای غیرقانونی اسرار مطلع باشد، نمی توان وی را تحت تعقیب قرار داد.

۵-۱-۳. حمایت کیفری از اسرار تجاری در قانون تجارت الکترونیک

با توجه به گسترش روز افزون استفاده از فضای مجازی در سطح جوامع و سوء استفاده ها و جرائمی که در این فضای مجازی صورت می گیرد، لازم است که از اسرار تجاری در فضای مجازی نیز به طور قانونی حمایت شود. خوشبختانه با تصویب قانون تجارت الکترونیک در سال ۱۳۸۲، این حمایت قانونی از اسرار تجاری صورت گرفته و حتی می توان از وضعیت مناسب حمایت از حقوق اسرار تجاری در فضای مجازی نسبت به فضای واقعی سخن گفت؛ چرا که نقض محرمانگی اسرار تجاری در بستر مبادلات الکترونیکی در این قانون به طور مشخص مورد جرم انگاری واقع گردیده و همانند نقض اسرار تجاری در فضای واقعی مجبور نیستیم که به دنبال قوانینی باشیم که بتوان اسرار تجاری را نیز بدانها تسری داده و مورد حمایت قانونی قرار دهیم.

مطابق ماده ۶۴ قانون تجارت الکترونیک: «به منظور حمایت از رقابت های مشروع و عادلانه در بستر مبادلات الکترونیکی، تحصیل غیرقانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاه ها و مؤسسات برای خود و یا افشای آن برای اشخاص ثالث در محیط الکترونیکی جرم محسوب و مرتکب به مجازات مقرر در این قانون خواهد رسید.»

همچنین بر طبق ماده ۷۵ این قانون: «متخلفین از ماده (۶۴) این قانون و هر کس در بستر مبادلات الکترونیکی به منظور رقابت، منفعت و یا ورود خسارت به بنگاه های تجاری، صنعتی، اقتصادی و خدماتی، با نقض حقوق قراردادهای استخدامی مبنی بر عدم افشای اسرار شغلی و یا دستیابی غیرمجاز، اسرار تجاری آنان را برای خود تحصیل نموده و یا برای اشخاص ثالث افشا نماید به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم، و جزای نقدی معادل

پنجاه میلیون (۵۰/۰۰۰/۰۰۰) ریال محکوم خواهد شد.»

همان‌طور که مشاهده می‌شود این قانون برای عمل کسانی که در بستر مبادلات الکترونیکی به طور غیر قانونی اسرار تجاری و اقتصادی بنگاه‌ها و مؤسسات را برای خود تحصیل کرده یا آن را برای اشخاص ثالث افشا نمایند، عنوان مجرمانه داده و فرد مذکور را مجرم به حساب می‌آورد. البته در مورد این ماده عده‌ای معتقدند که این قانون برای هر نوع استفاده از فناوری‌های الکترونیکی در تبادل اطلاعات است که یکی از مصادیق آن استفاده در حوزه تجارت الکترونیکی است. اما در مقابل عده‌ای (پورسید، ۱۳۸۶: ۴۹-۶۰) نیز معتقدند که تحقق جرائم مندرج در این قانون منحصرأ در بستر مبادلات مالی رایانه ای می‌تواند صورت گیرد. با توجه به اینکه مقنن نیز در متن ماده عباراتی نظیر بنگاه اقتصادی و اسرار تجاری و اقتصادی را به کار برده که بیشتر دال بر مالی بودن این مبادلات می‌شود، بنابراین باید نظر افرادی را تأیید کرد که تحقق جرائم را فقط در بستر مبادلات مالی رایانه ای ممکن می‌دانند.

البته آنچه که در این ماده مورد حمایت قرار داده شده است، اسرار تجاری متعلق به بنگاه‌ها و مؤسسات است، پس هیچ شخصی اعم از تاجر یا غیرتاجر بدون اینکه بنگاه یا مؤسسه‌ای را برای فعالیت خویش اختصاص داده باشد؛ نمی‌تواند خواستار حمایت قانونی از اسرار خویش در قالب این ماده باشد. همچنین اسرار می‌بایست تجاری و اقتصادی باشند و اسرار دیگر نمی‌تواند مورد حمایت این مقررات باشد (جاویدنیا، ۱۳۸۶: ۱۸۰-۱۲۵).

بنابراین با تحقق شرایط فوق الذکر، فردی که اسرار تجاری و اقتصادی متعلق به یک بنگاه یا مؤسسه

ای را به طور غیر قانونی تحصیل یا افشا نماید مجرم محسوب شده و مطابق ماده ۷۵ این قانون به حبس از شش ماه تا دو سال و نیم و جزای نقدی معادل پنجاه میلیون ریال محکوم خواهد شد.

ایرادی که در مورد میزان مجازات مقرر در این ماده می‌توان بیان داشت، علاوه بر عدم تناسب مجازات مقرر با شدت جرم ارتكابی در فرضی که عمل مجرمانه زیان‌هنگفتی را برای فرد صاحب اسرار تجاری وارد می‌آورد، تعیین جزای نقدی به صورت ثابت می‌باشد؛ بدین نحو که عمل مجرمانه با هر شدتی که صورت گرفته و با هر درجه‌زیانی که برای فرد به بار می‌آورد، علاوه بر میزان حبسی که تعیین میزان آن به اختیار قاضی دادگاه واگذار شده و می‌تواند از شش ماه تا دو سال و نیم میزان حبس مقرر در ماده، هر میزانی که صلاح تشخیص می‌دهد، برای مرتکب در نظر بگیرد و جزای نقدی معادل پنجاه میلیون ریال می‌باشد که در این مورد دست قاضی در تعیین میزان جزای نقدی مناسب با عمل ارتكابی بسته بوده و فقط همین میزان را باید در حکم خود برای مرتکب جرم در نظر بگیرد. همچنین با توجه به متن قانون باید مجازات حبس و جزای نقدی توأماً صادر شده و به اصطلاح مجازات حبس و جزای نقدی مقرر در این ماده یک مجازات محسوب شده و قاضی نمی‌تواند فقط یکی از مجازات‌های حبس یا جزای نقدی را برای مرتکب صادر نماید.

یکی دیگر از قوانینی که به استناد آن می‌توان به مقابله با نقض حقوق اسرار تجاری پرداخت، قانون جرائم رایانه ای می‌باشد. در این قانون انتشار یا در دسترس دیگران قرار دادن اسرار متعلق به دیگری مورد جرم‌انگاری قرار گرفته و برای آن مجازات نیز تعیین شده است.

ماده ۱۷ این قانون مقرر می‌دارد: «هرکس به وسیله سیستم‌های رایانه‌ای یا مخابراتی صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی یا اسرار دیگری را بدون رضایت او منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد به نحوی که منجر به ضرر یا عرفاً موجب هتک حیثیت او شود، به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.»

عمل فرد مرتکب در این ماده افشای صوت یا تصویر یا فیلم خانوادگی و خصوصی یا اسرار متعلق به فرد یا در دسترس قرار دادن این اسرار بدون رضایت صاحب آن، آن هم با استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای یا مخابراتی است. به عبارتی این ماده هم به بیان موارد مورد حمایت پرداخته و وسیله ارتکاب جرم را به طور انحصاری مشخص کرده و مواردی که این صوت یا تصویر یا اسرار بدون استفاده از سیستم‌های رایانه‌ای یا مخابراتی مورد تجاوز قرار گیرد را از شمول این ماده خارج ساخته است. با توجه به اینکه در این ماده پس از بیان مصادیقی از اعمالی که می‌تواند جرم محسوب شود، از عبارت اسرار دیگری استفاده شده است، لذا می‌توان اسرار تجاری را نیز مشمول حمایت خاص این ماده قرار داد، مخصوصاً که افشای اسرار تجاری در مقایسه با سایر اسرار می‌تواند ضرر محسوس‌تری را برای فرد به دنبال داشته باشد. بنابراین در صورتی که فردی بدون رضایت صاحب اسرار تجاری، اسرار وی را منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد و این اقدام وی منجر به ورود ضرر به صاحب اسرار شود، بر طبق ماده ۱۷ قانون فوق‌الذکر مجرم محسوب شده و به تحمل مجازات مقرر در این ماده محکوم خواهد شد (بابایی، ۱۳۹۳، ۱۵۷).

دست آخر باید متذکرچند نکته اساسی در مورد حمایت از حقوق مالکیت صنعتی شد. اول این که

علیرغم اینکه حمایت از شاخه‌های گوناگون حقوق مالکیت صنعتی مورد نظر قانونگذار قرار گرفته و برای جلوگیری از تجاوز به حقوق افراد در این زمینه ضمانت‌اجراهای کیفری خاصی متناسب با هر شاخه در نظر گرفته شده، اما با توجه به گسترش روزافزون این شاخه حقوقی و تجاوزهایی که در این زمینه به حقوق صاحبان حق صورت می‌گیرد که در برخی موارد زیان‌هنگفتی برای فرد و به تبع آن برای جامعه به دنبال دارد، نیاز به تصویب قوانینی کارآمدتر که بتواند سدّ محکمی در برابر متجاوزین بوده و در پیشگیری از وقوع جرائم نیز مفید واقع شود، احساس می‌شود. دوماً همانطور که قبلاً نیز اشاره شد، ضمانت‌اجراهای کیفری در نظر گرفته شده در قوانین برای مقابله با اعمال تجاوزکارانه‌ای که در این شاخه حقوقی صورت می‌گیرد، در مواردی بسیار ناچیز بوده و باید با تعیین مجازات‌های مناسب در این زمینه گام محکمی در تناسب میزان مجازات با شدت عمل ارتكابی مجرم برداشت. نکته سوم اینکه باید با تصویب یک قانون جامع و واحد که دربردارنده تمامی حمایت‌های ممکن از مالکیت صنعتی بوده و با پیش‌بینی تمامی اعمال تجاوزکارانه و مجازات خاص هر مورد، جلوی بسیاری از سردرگمی‌های قضات در تعیین قانونی که برای مقابله با جرم ارتكابی باید بدان رجوع کنند، گرفته شود.

۲-۵. حمایت مدنی از نقض اسرار تجاری

مسئولیت مدنی ناشی از افشای اطلاعات محرمانه تجاری در یک رویکرد قضایی محض و در رویه‌های موجود در رسیدگی به دادگاهها به نحوی رویکرد سیستم قضایی به عناصر بنیادین اسرار تجاری بر می‌گردد.

«بر این اساس عناصر بنیادین اسرار تجاری به اختصار عبارتند از الف) رویکرد اطلاعات محور در

دوره کنونی رشد شاخصهای اقتصادی بر پایه قدرت اطلاعات شکل می‌گیرد نقش زیر بنایی اطلاعات در رشد سرمایه گذاری پیشرفتهای اقتصادی و عملکرد مهم آنها در شاخصهای امنیت ملی موجب شده است تا اطلاعات مختلف در نظامهای حقوقی، مورد حمایت قانونگذار قرار گیرد. بر این اساس دست یابی غیر قانونی اطلاعات محرمانه موجب پیدایش پدیده‌ای نوظهور به نام تروریسم اطلاعاتی گشته است. از منظر مباحث مربوط به اسرار تجاری، اطلاعات شامل هر نوع داده مالی، تجاری، علمی، فنی اقتصادی و مهندسی است. ب) لزوم درآمدزایی یکی دیگر از عناصر بنیادین اسرار، تجاری ارزش اقتصادی آنهاست» (کریمی، ۱۳۸۹، ۶۵). بر اساس این رویکرد، تنها رویه‌هایی اسرار تجاری قلمداد می‌گردند که دارای خاصیت درآمدزایی باشند. لزوم حمایت از اسرار تجاری در این زمینه ایجاب می‌کند تا صرف وجود استعداد درآمدزایی نیز مشمول حمایت‌های قانونی قرار گیرد. ج) لزوم محرمانگی بر اساس این دیدگاه رویه‌ها و اطلاعات تجاری در شرایطی اسرار تجاری قلمداد می‌گردند که جنبه پنهانی داشته باشند بنابراین هر آنچه که به سادگی به دست آید، راز تجاری محسوب نخواهد گردید. د) لزوم اتخاذ تدابیر معقول بر اساس این رویکرد دارنده باید تدابیر معقولی جهت حفظ اسرار تجاری را اتخاذ نماید از این رو اطلاعات باید به نحوی که شایسته آنهاست حفظ شوند. در سیستم حقوقی ایران در قوانین گوناگون و به ویژه در توافقی نامه‌های دوجانبه به بحث اسرار تجاری اشاره گردیده است» (رهبری، ۱۳۹۲، ۲۶۴ - ۲۵۷). به عنوان نمونه می‌توان از ماده ۱۵ قانون موافقت نامه دولت ایران و اتریش در مسائل گمرکی مصوب ۱۳۸۳ نام برد. همچنین است بند ۳۲ از ماده ۱ قانون بازار اوراق بهادار ایران با این وجود، قوانین

مذکور و دیگر قوانین و مقرراتی که در این زمینه وجود دارد کارآیی لازم را تا کنون نشان نداده و لزوم وضع قانون اختصاصی در این زمینه بسیار با اهمیت می‌نماید. از دیگر سو، در قوانین و مقررات موجود در سیستم حقوقی ایران در خصوص مسئولیت مدنی نقض حقوق اسرار تجاری مبحث خاص و مستقلی وجود ندارد (اسلامی، ۱۳۸۸، ۵۶-۵۴). در این باره زمانی به مسئولیت مدنی رجوع می‌کنیم که از افشای اسرار تجاری، خسارتی قابل اثبات به فرد دارنده اطلاعات وارد شده باشد. به عبارت دیگر فرد دارنده اطلاعات از افشای اسرار تجاری فوق ضرر مادی و یا معنوی قابل اثباتی دیده باشد. وجود مسئولیت مدنی در اصل ضمانت اجرای نقض حفظ این اسرار یا اطلاعات توسط فردی است که صلاحیت افشای آن اسرار یا اطلاعات را نداشته است. با دقت در مبانی موجود در سیستم حقوقی ایران مسئولیت شخص ناقض حقوق اسرار تجاری و اقتصادی در سه حوزه مسئولیت مبتنی بر تقصیر مسئولیت عینی و مسئولیت مطلق قابل شناسایی و واکاوی می‌باشد.

۱-۲-۵. حمایت از نقض اسرار تجاری در قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری

یکی از قوانین حاکم بر علائم تجاری ضرورت رعایت و عدم سوءاستفاده از آن و جبران خسارت در صورت نقض آن است. شخص دارنده‌ی علامت تجاری ثبت شده در صورت نقض علامتش حق خواهد داشت علاوه بر درخواست جلوگیری از استفاده‌ی علامت توسط شخص نقض کننده خسارت وارد شده به خود را نیز مطالبه نماید (کاتوزیان، ۱۳۸۶، ج ۱، ۲۴۵). گرچه دارنده‌ی علامت تجاری، اساساً چنین حقی را در صورت نقض علامتش دارد، اما با توجه به اینکه، اثبات خسارت در دعوای نقض علامت تجاری

مصرف‌کنندگان به تمایز این کالاها با کالاهای تحت علامت خواهان گردد.

۵-۲-۱. حمایت از نقض اسرار تجاری در قانون مسئولیت مدنی

بر اساس ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹: «هر کس بدون مجوز قانونی عمداً و یا در نتیجه بی احتیاطی به مال و یا هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه‌ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود، مسئول جبران خسارات وارده خواهد بود» (صادقی، ۱۳۸۸، ۲۳۱). بر اساس ماده فوق لطمه وارد کردن به هر حقی موجب مسئولیت خواهد شد و از این رو، هر کس با تقصیر حقوق اسرار تجاری را به هر نحوی نقض، نماید به شرط ورود خسارت به فرد دارنده حق، مسئول جبران آن خسارت خواهد بود. لازم به ذکر است که در اینجا عنصر، تقصیر ذاتی این مسئولیت خواهد بود. به بیان دیگر، شرط تحقق مسئولیت در این حالت، تقصیر مرتکب است (امامی، ج ۲، ۱۳۹۰، ۶۷).

جبران خسارت نقض اسرار تجاری به دو صورت امکان پذیر است: (۱) اعطای خسارت به میزان فروش از دست‌رفته: در این روش، افشای کننده اسرار تجاری مسئول جبران کلیه خساراتی است که به دلیل از دست دادن بازار فروش محصولات یا خدمات، به مالک اسرار تجاری وارد شده است. دادگاه برای تعیین میزان خسارت، باید میزان کاهش بازار فروش و ارائه کالاها و خدمات مالک اسرار تجاری را در پی افشای اسرار تجاری پیش‌بینی کند. (۲) اعطای خسارت معادل هزینه‌های انجام‌یافته برای تحقیق و توسعه اسرار تجاری: در این روش، افشاء کننده سر تجاری باید تمام هزینه‌هایی را که برای توسعه اسرار تجاری صرف شده است، به مالک آن پرداخت کند. در واقع،

خیلی مشکل است عملاً چنین دعوی مطرح نمی‌شود (ورمزیار ارزانفودی، ۱۳۸۱، ۱۵۸). در قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶ اشاره‌ای به منافع از دست رفته و محاسبه آن نشده است و صرفاً به «جبران خسارت» تصریح گردیده که می‌توان از این عبارت استنباط کرد که قانون‌گذار دست قاضی را در تعیین نوع خسارت باز گذاشته تا در هر مورد به خسارت متناسب با آن حکم دهد. نکته دیگری که از مواد ۶۰ و ۶۱ این قانون استنباط می‌شود این است که جبران خسارت در مورد انواع مالکیت‌های صنعتی یعنی- اختراعات، طرح‌های صنعتی و علامت‌های تجاری، مشترک و یکسان است و می‌توان خسارت‌های مادی و معنوی را مطالبه نمود (امامی، ۱۳۹۰، ج ۲، ۴۰۲).

از دیگر آثار مرتب بر نقض علائم تجاری استارت‌آپ‌ها، امحاء علامت تجاری با معدوم ساختن کالاها است. می‌توان استفاده از قسمت اخیر ماده ۶۰ قانون ثبت اختراعات، طرح‌های صنعتی و علائم تجاری یعنی عبارت «دادگاه می‌تواند... تصمیم دیگری جهت احقاق حق اتخاذ نماید». جهت درخواست معدوم کردن محصولات ناقض حق، امحاء و خارج کردن آن‌ها از مجازی تجاری استفاده نمود. این نوع ضمانت اجرا در ایران به دلیل عدم وجود احکام روشن و جامع در این خصوص با ایرادات جدی مواجه است (بابایی، ۱۳۹۳، ۱۵۸).

همچنین می‌توان به انتشار حکم در مطبوعات به عنوان یکی دیگر از آثار مرتب بر نقض علائم تجاری استارت‌آپ‌ها اشاره کرد (میرحسینی، ۱۳۹۰، ۴۹۱). اثر این ضمانت اجرا این است که مصرف‌کننده با اطلاع از حکم صادره به نقض‌کننده بودن علامت-تجاری خوانده پی می‌برد و این امر می‌تواند تا حدودی مانع از خرید کالاهای نقض‌کننده موجود در بازار شود یا به هر حال باعث علم و آگاهی

و شامل مسئولیت خواهد بود و جبران خسارت شامل این حال می‌شود (تقوی‌مند، ۱۳۹۲، ۹۹-۹۷). نباید این امر را دور از ذهن نگه داشت که استفاده از مسئولیت‌های عینی مبتنی بر اتلاف و تسبیب، در مقایسه با مسئولیت مبتنی بر تقصیر حقوق دارندگان اسرار تجاری را به گونه‌ای مطلوب‌تر تأمین می‌نماید.

لازم به ذکر است که علاوه بر این، می‌توان قائل به مسئولیت مطلق در حمایت از اسرار تجاری نیز بود. «این نوع از مسئولیت ناظر بر حالتی است که رابطه سببیت میان ورود ضرر و فعل شخص، شرط ایجاد مسئولیت نیست بلکه صرف استیلا و در اختیار داشتن مال، بدون مجوز ضمان را به دنبال خواهد داشت. این مبنا در سیستم حقوقی ایران تحت عنوان غصب و آن چه که در حکم آن است قلمداد می‌گردد. در واقع آنچه بر اساس این مبنا با اهمیت می‌نماید صدق عرفی استیلا است و عمد یا خطای متصرف در مسئولیت او تاثیری ندارد بنابراین اگر شخصی با این پندار که در مال خود و یا در مال دیگری و با اذن او تصرف می‌کند اما مال موجود متعلق به دیگری باشد یا اذن موجود نباشد، استیلائی مزبور موجب ضمان خواهد بود» (بهرامی، ۲۸، ۱۳۹۵).

با توجه به مباحث از پیش گفته شده و در جهت اهمیت اسرار تجاری و نقش آن در رشد شاخص‌های اقتصادی قانونگذار تنها به مسئولیت مدنی و جبران خسارات وارده بر دارنده حق اکتفا نکرده و سعی کرده است که دارنده حق و مالک فکر یا صنعت و... را از حمایت کیفری نیز برخوردار سازد. بر این اساس «حمایت کیفری از اسرار تجاری ایجاب می‌کند تا از یک سو جرم انگاری جامعی در این حوزه صورت پذیرد و قوانین کیفری ناظر بر جرم انگاری سرقت اسرار، تجاری چتر

این روش بر این فرض استوار است که با پرداخت این هزینه‌ها، مالک سر تجاری به جبران کامل خسارت خود دست‌یافته است. از میان دو روش ارائه‌شده، روش دوم بهتر است. زیرا روش اول علاوه بر اینکه مبهم است، شامل عدم‌النفع نیز می‌شود (السان، ۱۳۸۷، ۹۲). دریافت عدم‌النفع، علاوه بر اینکه موضوع اختلاف است، ممکن است طبق تبصره ۲ ماده ۵۱۵ قانون آیین دادرسی مدنی قابل پذیرش نباشد. هرچند طبق ماده ۹ قانون آیین دادرسی کیفری، منافع ممکن‌الوصولی که در روند طبیعی منجر به حصول نفع می‌شود قابل مطالبه است.

روش دوم بر این فرض استوار است که با پرداخت وجه مذکور، مالک سر تجاری تا حدی از خسارت خود جبران می‌یابد. اما اگر ثابت شود که تمام خسارات او جبران نشده است، می‌تواند با استناد به قاعده تسبیب، مابقی خسارت خود را مطالبه کند.

۲-۲-۵. حمایت مدنی از نقض اسرار تجاری

در قانون مدنی

در سیستم حقوقی ایران قاعده‌های اتلاف و تسبیب که به ترتیب در مواد ۲۸ و ۳۳۱ قانون مدنی بیان گردیده از جمله مبانی مهم مسئولیت عینی به شمار می‌روند بر این اساس صرف ورود زبان، به شرط وجود رابطه سببیت برای مسئول شناختن فرد، کافی خواهد بود.

در ماده ۳۲۸ قانون مذکور در خصوص قاعده‌ی اتلاف بیان داشته است: «هر کس مال غیر را تلف کند ضامن آن مال خواهد بود و باید مثل یا قیمت آن را به صاحب مال بدهد». بر این اساس، مرتکب باید مال دیگری را به طور مستقیم تلف نماید. بنابراین، اولاً، باید مالی وجود داشته باشد و ثانیاً تلفی رخ داده باشد. بنابر گفته‌های پیشین در متن پژوهش اسرار تجاری مال به حساب می‌آیند. بنابراین، افشای آنها به مثابه تلف قلمداد می‌گردد

حمایتی خویش را بر گستره وسیعی از رفتارهای مجرمانه علیه اسرار تجاری قرار دهد. از این رو ماهیت خاص اسرار تجاری و شیوه‌های مختلف به یغما رفتن آنها نیز یکی دیگر از عواملی است که لزوم جرم انگاری همه جانبه رفتارهای جنایی علیه اسرار تجاری را می‌طلبد. از سوی دیگر توجه به رویکردهای کیفر شناختی و به رسمیت شناختن آنها در متون قانونی جنایی موجب حمایت همه جانبه از اسرار تجاری می‌شود» (رهبری، ۱۳۹۲، ۱۰۲).

از یافته‌های این مطالعه می‌توان به ناکافی بودن قواعد عمومی مسئولیت مدنی برای حفاظت از اسرار تجاری، نبود ضمانت‌های اجرایی مدنی مناسب و ضرورت وجود حمایت‌های مشخص در قوانین ویژه اشاره کرد. نقض اسرار تجاری به‌عنوان یک تخلف قانونی شناخته شده و مستوجب پیگرد قانونی است. لذا، تدوین و اجرای قوانین و مقرراتی که حمایت کافی را به دارندگان اسرار تجاری ارائه دهند، ضروری و حیاتی به نظر می‌رسد. در جهت توسعه اقتصادی و ایجاد امنیت در بازارهای تجاری جهانی، توجه به حمایت از اسرار تجاری باید به‌عنوان یک اولویت مهم در نظر گرفته شود و با قوانین و مقررات مؤثر و عملیاتی، این حمایت باید تضمین گردد.

۶. نتیجه‌گیری

از منظر حقوقی، در قوانین راجع به مالکیت فکری در ایران، خسارت ناشی از منافع از دست‌رفته و نحوه ارزیابی آن اشاره‌ای نشده و صرفاً جبران خسارت پیش‌بینی شده است. مطابق قانون ثبت اختراعات مصوب ۱۳۸۶ نقض هر یک از حقوق متعلق به- اختراع، طرح صنعتی و علامت تجاری موجب ورود خسارت می‌گردد و اشاره مقنن به لزوم جبران خسارت امری بدیهی است و در صورت عدم تصریح

مقنن نیز با اشاره به اصول کلی حقوقی این خسارت‌ها قابل مطالبه می‌باشد. بهتر بود قانون‌گذار وضعیت مطالبه عدم‌النفع را نیز مشخص می‌کرد و صاحبان حقوق در مورد مطالبه عدم‌النفع و منافی که در اثر تجاوز به حقوقشان از آن محروم شده‌اند دچار سردرگمی نمی‌شدند. در ماده ۴۹ قانون ۱۳۱۰ منافع از دست‌رفته قید گردیده بود ولی نحوه‌ی ارزیابی آن ذکر نشده بود. اگرچه ماده ۴۹ قانون ثبت علائم و اختراعات مصوب ۱۳۱۰ خسارت عدم‌النفع را تجویز نمود ولی باین‌حال این ماده اثر اجرایی ندارد چراکه طبق ماده ۶۶ قانون ثبت اختراعات ۱۳۸۶ نسخ شده است، لذا این ماده فاقد اعتبار می‌باشد. قانونی که در این خصوص مورد استناد واقع می‌شود قانون ثبت اختراعات طرح‌های صنعتی و علائم تجاری مصوب ۱۳۸۶ است که باید گفت به نسبت شاخه‌های گوناگون مالکیت صنعتی تنها مواردی را به طور عام اشاره کرده که هر کدام در جای خود نیاز به توضیح و تفسیر دارند. لذا بعضاً تشخیص موضع حمایت مقنن دشوار و تعمیم آن شاید موجب عدم ملاحظه‌ی مجری واقع گردد. علیرغم اینکه قانون ثبت علائم و اختراعات از دعاوی جزایی سخن گفته است، در این زمینه قوانین کیفری ایران با ابهامات اساسی روبه‌رو هستند. ولی تجاوز به اسرار تجاری در بستر مبادلات الکترونیکی جرم محسوب می‌شود و مستوجب مجازات کیفری است. در قانون مجازات اسلامی نیز به جز بند ۲ ماده ۵۲۵ که جعل علائم شرکت‌های تجاری را جرم دانسته است، در هیچ ماده دیگری از سایر قلمروهای مالکیت‌های صنعتی حمایت کیفری به عمل نیامده است. واقعیت امر این است که در قوانین ایران، صراحتاً حمایتی از اسرار تجاری به عمل نیامده است و جبران خسارت نقض حقوق اسرار تجاری از طرق قوانین عام

شود. اما تا زمانی که این خلاء قانونی پر نشده، به طور ناقص می توان از مفاد مواد زیر برای حمایت از اسرار تجاری در سطح کشور بهره جست:

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش تضاد منافع وجود ندارد.

مسئولیت مدنی نیز می‌تواند هم زمان بر باشد و هم- گاه اثبات آن سخت و پیچیده باشد از میان روش‌های حمایت قراردادی از اسرار تجاری، به نظر می‌رسد مطلوب‌ترین روش، انعقاد قرارداد عدم- افشاء است، چراکه هم دارای محدودیت کمتری نسبت به سایر قراردادهاست و می‌توان طرف مقابل را ملزم به عدم افشاء اطلاعات در همه قلمروهای جغرافیایی نمود و هم مصادیق بیشتری از اسرار تجاری را مشمول می‌شود، البته بازهم باید تأکید نمود حتماً در این نوع قراردادها لازم است تا ضمانت اجراهای بسیار قوی و بازدارنده تعیین شود تا بدین طریق هم بتوان جای خلاء ضمانت اجراهای کیفری در افشای اسرار تجاری غیرالکترونیکی را پر کرد و به میزان کافی برای طرف مقابل قرارداد، بازدارندگی ایجاد نمود تا اسرار تجاری را افشاء نکند و هم بتوان از طریق ضمانت اجرای قوی، در فرض افشای اسرار تجاری توسط طرف مقابل قرارداد، خسارت‌های ناشی از افشای اسرار تجاری به صورت کامل یا حداقل بخش زیادی از آن، جبران گردد چراکه غالباً ضمانت اجراهای قانونی ممکن است به میزان کافی بازدارنده نباشند و یا به مقدار کافی و مطلوب خسارت‌وارده را جبران نکنند اما ضمانت اجرای قراردادی می‌تواند حسب توافق طرفین این دو خصیصه را دارا باشد. با توجه به قوانین موجود در سطح کشور، متأسفانه در حال حاضر نمی‌توان مقرره قانونی قابل اتکائی یافت که به نحو قاعده مند و صریح به مقابله با جرائم علیه اسرار تجاری در فضای واقعی بپردازد. بنابراین می‌توان اذعان کرد که قوانین کیفری ایران در این زمینه دارای نقص بوده و باید هرچه زودتر راهکارهای کیفری برای مقابله با جرائم علیه اسرار تجاری همانند سایر شاخه‌های گوناگون مالکیت صنعتی مورد پیش بینی قرار گرفته و نقص موجود در قوانین برطرف

منابع فارسی

- حقوقی دادگستری، ال هفدهم، شماره پنجاه و نهم، ۱۳۸۶.
- رهبری، ابراهیم، حقوق اسرار تجاری، چاپ دوم، تهران، انتشارات سمت، ۱۳۹۲.
- السان، مصطفی، «جرائم علیه اسرار تجاری»، مجله دانشکده حقوق و علوم انسانی، شماره چهار، ۱۳۸۷.
- صادقی، حسین، مسئولیت مدنی در ارتباطات الکترونیکی، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۸.
- عباسی، روناک؛ بیگی، جمال، «حمایت کیفری از اسرار تجاری در حقوق ایران و اسناد بین‌المللی»، فصلنامه حقوق ملل، شماره بیست و چهار، ۱۳۹۵.
- کاتوزیان، ناصر، الزام‌های خارج از قرارداد، جلد اول، چاپ هشتم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۶.
- کریمی، محمدحسین، علائم تجاری در حقوق ایران، چاپ اول، تهران: انتشارات مجد، ۱۳۸۹
- میرحسینی، سیدحسن، حقوق علائم تجاری، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۹۰.
- نجفی توانا، علی؛ امینی، محمد، «حمایت کیفری از اسرار تجاری در حقوق ایران و قوانین فدرال آمریکا»، فصلنامه حقوق اسلامی، شماره بیست و نه، ۱۳۹۰.
- ورمزیار ارزانفودی، محمد، «بررسی علائم تجاری در معاهدات بین‌المللی با تأکید بر موافقت‌نامه TRIPS»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۸۱.
- اسلامی، شیرزاد، «افشا و سرقت علامت تجاری آثار حقوقی استفاده از یک علامت قبل از ثبت آن»، فصلنامه قضاوت، شماره پنجاه و هفت، ۱۳۸۸.
- امامی، اسدالله، حقوق مالکیت صنعتی، چاپ دوم، تهران، انتشارات میزان، ۱۳۹۶.
- امامی، سید حسن، حقوق مالکیت معنوی، جلد دوم، چاپ اول، تهران: نشر اسلامی، ۱۳۹۰
- امامی، سید حسن، حقوق مالکیت معنوی، جلد دوم، چاپ اول، تهران، نشر اسلامی، ۱۳۹۰.
- بابایی، المیرا، علامت تجاری و ضمانت اجرای مدنی، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۹۳.
- بهرامی، علی، «ضمانت اجرای تعرض به حقوق برند در ایران و آمریکا»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی استاد منصور پور نوری، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ۱۳۹۵.
- پورسید، بهزاد، «قانون تجارت الکترونیک و نوآوری‌های آن»، فصلنامه حقوقی دادگستری، سال هفدهم، شماره پنجاه و نهم، ۱۳۸۶.
- تقوی‌مندی، فهیمه، «مسئولیت مدنی ناشی از نقض حقوق مالکیت فکری بامطالعه تطبیقی»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی استاد رضا معبودی، مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۹۲.
- جاویدنیا، جواد، «نقد و بررسی جرائم مندرج در قانون تجارت الکترونیک»، فصلنامه

لاتین

- Dabrowski, M. M, Trade secrets legal apprehension An uncertain normative framework In Munich studies on innovation and competition, 1th edition, Elman, Publishers Springer, 2022.
- Gesmer, Lee. T, Protection of Trade Secrets in the Computer Industry; aa: www.Gesmer.com, 2009.

